

Sayı : 13

Sene : 1983 - 1987

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TARİH ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

Prof. Dr. İBRAHİM KAFESOĞLU
HATIRA SAYISI

EDEBİYAT FAKÜLTESİ BASIMEVİ
İSTANBUL — 1987

S İ M C Ü R İ L E R

V

— Ebu'l-Kasım b. Ebu'l-Hasan Sîmcürî —

Erdoğan Merçil

Sîmcürî âilesinin başına geçen beşinci ve tarihlerde zikri geçen son emîridir. Sîmcürîler'in üçüncü emîri olan babası Ebu'l-Hasan Zilhicce 378/Mart-Nisan 989'da öldüğü zaman, Ebu'l-Kasım Sîmcürî ağabeyi Ebû Ali'ye itaatle, âilenin başına geçmesine itiraz etmemiştir. Ebu'l-Kasım daha sonra ağabeyi Ebû Ali'nin bağımsızlık mücadelesinde başlangıçta onunla beraber oldu, ancak bu beraberlik Tus savaşı (22 Temmuz 995) öncesine kadar sürdü¹. Bu savaştan önce iki kardeş arasında bir geçimsizlik ortaya çıktığı anlaşılıyor. Ebû Ali, kardeşinin cefâsı ve yardım husûsundaki kayıtsızlığından gönlü kırılmış ve bunu vazifeden kaçma ve beraberlikten ayrılma işareti kabûl etmişti. Bu sebeple o Ebu'l-Kasım'ın idaresinde bulunan Herât vilâyetini ondan alarak kendi gulâmı Hâcib İlmengü'ye vermişti².

— Ebu'l-Kasım'ın Sebüktegin ve Sâmânîler'e itaati —

Böylece Ebu'l-Kasım bundan sonra bir köşeye çekilmiş³ ve ağabeyi Ebû Ali'nin esir olmasına kadar (Haziran-Temmuz 996), aşağı-

1 Bu olaylar için bk. E. Merçil, «Sîmcürîler IV», *Belleten* sayı : 195, s. 560-62.

2 Bk. Ebû Şeref Nâsîh b. Zafer Curfâdakanî, *Tercüme-i Tarih-i Yemîni* (nşr. Ca'fer Şi'âr), Tahran hş. 1345, s. 119-20 (Naklen: Raşîd al-Dîn Fazlallâh, *Camî' al-Tavârih*, nşr. A. Ateş, II, cild 4. cüz, Ankara 1957, s. 66); Mohammed Nerchakhy, *Topographique et Historique De Boukhara (Tarih-i Buhara)*, nşr. C. Schefer, Paris 1892, s. 197-8.

3 Curfâdakanî (*Tarih-i Yemîni*, s. 141)'de «Ebû Ali'nin ölümünden sonra» olarak geçmektedir. Ancak *Camî' al-Tavârih*, s. 79'da «Ba'd ez müfârekat-i Ebû Ali» şeklindeki bilgi daha doğru olmalıdır.

yukarı bir yıl, sâkin bir hayat sürmüş olmalıdır. Daha sonra Sebüktegin, Hâster (Hâkister) şehrine ulaştığı zaman, Ebu'l-Kasım onun huzûruna giderek itaat etti ve yükselme yolunu aradı. Sebüktegin onu tam bir kuvvet ve kudret ile kabûl ederek ikrâmında bulundu, ayrıca onun için Sâ mânî Meliki Nûh b. Mansûr'a bir mektub yazarak Sîmcûrîler'in eski iktâ'ı olan Kuhistân vilâyetinin verilmesini istedi. Sâ mânî Meliki, Sebüktegin'in bu iltimâsını kabûl ederek Kuhistân vilâyetinin mensûrunu değerli hil'atler ile beraber Ebu'l-Kasım'a gönderdi ve onun hizmetini kabûl etti. Böylece Ebu'l-Kasım Sîmcûrî kendi vilâyetinin başına gitti ve gönlü rahat olarak sâkin bir hayat sürmeğe başladı⁴.

— *Ebu'l-Kasım'ın Nişabur'u işgâli* —

Sâ mânî kumandanlarından Fâik, daha önceki yazımızda belirttiğimiz üzere Karahanlılar'ın yanına kaçmıştı. O burada İlig Hân Nasr b. Ali'yi Buhara'yı zabt etmesi için teşvik ediyordu. Nihayet İlig Hân Nasr harekete geçmeğe karar verdi (386/996). İşte Ebu'l-Kasım'ın sâkin hayatı bu âna kadar sürdü. Sebüktegin, İlig Hân'ın hücumu geçeceğini haber aldığı zaman, Ebu'l-Kasım'a bir emir (m i s â l) göndererek onu devletin düşmanına karşı yardıma çağırdı. Ebu'l-Kasım ağabeyi Ebû Ali'nin başına gelenleri düşünerek özür diledi ve bu yardım davetini kabûl etmedi. Sebüktegin'in yardım davetine uymayanlardan biri de, Vezîri 'Abdullâh b. 'Uzeyr'in teşviki ile, Sâ mânî Meliki Nûh olmuştu. Sebüktegin bu teklifinin reddedilmesine çok kızdı, oğlu Mahmûd ve kardeşi Buğracuk ile yirmibin kişilik bir orduyu Vezîr 'Abdullâh b. 'Uzeyr'i görevinden uzaklaştırmak için Buhara'ya gönderdi.

Ebu'l-Kasım da yardım teklifini reddetmesi sebebiyle başına gelecekleri biliyordu. Ayrıca Mahmûd ve Buğracuk'un da Buhara'ya gitmeleriyle Horasan boş kalmıştı. Ebu'l-Kasım bu fırsattan yararlanmağı düşünmüş olmalı ki, isyan ederek Mahmûd'un boş bıraktığı Nişabur'u ele geçirdi. Bu sırada Ebû Nasr b. Mahmûd el-Hâcib de ona iltihak etti. Her ikisi de ülkede karışıklık çıkarttılar, malları yağmaladılar, âmilleri (u m m â l) musadere ve şehirleri tahrib ederek halka eziyet yolunu tuttular.

⁴ Curfâdakani, 141 (naklen : *Camî' al-Tavârih*, 79); *Tarih-i Buhara* (nşr. Schefer), 197-8.

Öte taraftan Sebüktegin Sâ mânîler'e istediğini yaptırmış, Vezîr 'Abdullâh b. 'Uzeyr azledilerek Ebû Ali Sîmcûrî ile birlikte ona teslim edilmişti⁵. Ayrıca Sebüktegin Sâ mânîler'in Karahanlılar ile Katvan bozkırı arada hudûd olmak üzere bir anlaşma yapmalarını da sağlamıştı. Bu anlaşmaya göre, Fâik de Semerkand vâlisi oluyordu⁶. Bu suretle bütün tehlikeleri bertaraf eden Sebüktegin, Ebu'l-Kasım cephesinde artık serbest kalmıştı. Nitekim oğlu Mahmûd ile kardeşi Buğracuk'a Nişabur'a gitmelerini emretti. Bununla da yetinmeyen Sebüktegin kendisi de Belh'den harekete geçti. Ebu'l-Kasım Sîmcûrî, Mahmûd ve Buğracuk'un kuvvetlerine karşı koyamayacağını anlayarak bir savaşa cesaret edememiş, Nişabur'u terk ve Cürcân hudûduna kaçmayı tercih etmişti⁷. Böylece Sebüktegin Horasan'm mutlak hâkimi oluyordu.

— *Ebu'l-Kasım'ın Kabûs b. Veşmgîr ile ittifâkı* —

Büveyhîler'den Fahr ed-Devle kardeşi Adud ed-Devle ile bozmuş ve Ziyârîler'den Kabûs b. Vuşmgîr'e sığınmak zorunda kalmıştı. Adud ed-Devle, Kabûs'un hâkim olduğu Cürcân ve Taberistân'ı ele geçirdi. Bu durumda Kabûs ve Fahr ed-Devle Sâ mânîler'e ilticâ etmek zorunda kaldılar. Daha sonra Fahr ed-Devle Cürcân ve Taberistân'a hâkim oldu (372/983), ancak Vezîr Sâhib b. 'Abbâd bu bölgelerin Kabûs'a verilmemesi husûsunda onu iknâ etti. Böylece Kabûs, Fahr ed-Devle uğruna kaybettiği yerleri bu kez ondan geri almağa çalışıyordu⁸.

Ebu'l-Kasım Sîmcûrî'nin Gazneliler'in önünden Cürcân hudûduna kaçıışı sırasında ilk görüştüğü kimse belki de Kabûs b. Vuşmgîr olmuştur. Onlar birbirlerine iyi davrandılar ve iltifât ettiler, muh-

5 Bk. Merçil, «Sîmcüriler IV», s. 566.

6 Fazla bilgi için bk., W. Barthold, *Turkestan Down to the Mongol Invasion*, London 1968³, s. 263-4/Türkçe tercüme : *Moğol İstûlâsına Kadar Tûrkistan* (Hazırlayan : H.D. Yıldız), İstanbul 1981, s. 332-3.; O. Pritsak, *Karahanlılar* mad., *İA.*, s. 254-5.; K.V. Zetterstœen, *Nûh* mad., *İA.*, s. 348.

7 Curfâdakanî, 141-2 (naklen : *Camî' al-Tavârih*, 79-80).; İbn el-Esîr, *el-Kâmûl fi't-Tarih*, Beyrut 1966, IX, 109. Ayrıca bk. M. Nâzım, *The Life and Times of Sultan Mahmûd of Ghazna*, Cambridge 1931, s. 32 ve 37.

8 Fazla bilgi için bk. Cl. Huart, *Kâbûs* mad., *İA.*

temelen Cürcân'ı geri almak için anlaştılar. Ancak bu sırada Fahr ed-Devle emrindeki birçok askerle kuvvetli bir durumda bulunuyordu⁹. Bu bakımdan onlar belki de bir fırsat beklemeğe karar verdiler. Nihayet Ebu'l-Kasım da, ağabeyi Ebû Ali gibi, Fahr ed-Devle'nin yanında emniyette olacağını düşünerek onun vilâyetine ilticâ etti. Fahr ed-Devle, Ebû'l-Kasım'ı Damğân, Kumis¹⁰ ve Cürcân hudûduna çağırıldı ve o çevrenin gelirlerini onun aylıkları, ikameti ve ordusunun tanzimi için tahsis etti (ez mu'âmelât-ı ân nevâhi mevâcib ve ikâmet-i o ve leşkereş tertîb dâd)¹¹.

Ebu'l-Kasım bundan sonra Kûmis'de oturdu. Fahr ed-Devle'nin Şaban 387/Ağustos 997'de ölmesi¹², Ebu'l-Kasım'ın hareketlenmesine sebep oldu. Ebu'l-Kasım derhâl Kabûs'a bir adamını göndererek, Fahr ed-Devle'nin ölümünü ve vilâyetin boş olduğunu haber verdi ve Cürcân'ı ona teslim etmek için çağırıldı. Buna mukabil Fahr ed-Devle'nin ölümünden sonra küçük yaştaki oğlu Mevd ed-Devle, annesi Seyyide'nin niyâbeti altında, tahta çıktı. Melike Seyyide de karşı tedbîr olarak Rey'den Fîrûzân b. el-Hasan idaresinde Kürd ve Deylemliler'den oluşan bir grub askeri Cürcân'a gönderdi. Öte taraftan Kabûs ve Ebu'l-Kasım da Cürcân'a ulaştılar, ancak bu sırada muhtemelen Sâmânî hükümeti de onların arasını açmak istemiş olmalıdır. Nitekim Buhara'dan Ebu'l-Kasım'a bir mektub yazarak Kuhistân'ı ona verdiklerini bildirdiler. Ebu'l-Kasım bu mektup üzerine Kabûs'a verdiği yardım sözünü tutmayarak ondan ayrıldı ve İsferrâin'e gitti. Bu durumda Kabûs da Cürcân'dan ayrılarak geri dönmek zorunda kaldı ve tekrar Nişabur'a geldi¹³.

9 Curfâdakanî, 226-7 (naklen : *Cami' al-Tavarih*, 132); Zahir ed-Din Mar'aşi, *Tarih-i Taberistân u Ruyân u Mâzenderân* (nşr. Muhammed Huseyn el-Tesbihî), Tahran 1966, s. 81.

10 Bir İran eyâleti olup, Irak-ı Acem ile Horasan ve Taberistân arasında bulunmaktadır, bu eyâletin başşehri Dâmgân'dır, bk. Cl. Huart, Kumis mad., *İA*.

11 Curfâdakanî, 143-4 (naklen : *Cami' al-Tavarih*, 82); *Tarih-i Buhara* (nşr. Schefer) s. 199.

12 Tarih için bk. K.V. Zetterstéen, Fahrüddeve mad., *İA*.

13 Curfâdakanî, 227-8 (naklen : *Cami' al-Tavarih*, 133); İbn el-Esir, IX, 138.; Mîrhond, *Tarih-i Ravzat üs-Safâ*, Tahran ve Kum hş. 1338/39, IV, s. 80.; Mar'aşi, *aynu eser*, 82.

— Ebu'l-Kasım'ın Begtüzün ile savaşı —

Öte taraftan bu olaylar gelişirken Sâmânî tahtında da bir değişiklik oluyordu. Melik Nûh 23 Temmuz 997'de ölmüş, yerine oğlu ve veliahdı Ebu'l-Hâris Mansûr geçmişti. Aynı yıl içinde, ya'ni Şaban 387/Ağustos 997'de Sebüktegin de öldü ve ona küçük oğlu İsmâil halef oldu. Gazneliler tahtındaki bu değişikliği kabûl etmeyen büyük oğlu Mahmûd taht mücadelesi için Horasan'dan ayrılmak zorunda kaldı. Onun bu bölgeyi boş bırakmasından sonra Ebu'l-Hâris Mansûr, Horasan sipehsâlârlığına Hâcib Begtüzün'ü tayin etti. Sâmânî Meliki yeni bir iç savaşın çıkmasına engel olmak maksadıyla özellikle Fâik ile Begtüzün arasında bir anlaşmazlık çıkarmamağa çalışıyordu¹⁴.

Ebu'l-Kasım Sîmcürî ise Fahr ed-Devle'nin ölümünden sonra yerine geçen Mecd ed-Devle'nin himâyesi altında yine Cürcân'da oturuyordu. Kaynakların bu ifadesinden anlaşılacağı üzere, Ebu'l-Kasım'ın Kabûs ile birleştiği zaman muhtemelen bu ittifaktan ayırmak için Sâmânîler tarafından va'd edilmiş olan Kuhistân eyâleti ona verilmemişti. O da bu sebeble yine Büveyhîler'in hâkimiyet sahası içinde idi. Ancak ağabeyi Ebû Ali ve Sîmcürî âilesine (Âl-i Sîmcür) bağlı maiyyet ve hizmetkârlar (h a d e m v e h a ş e m) Horasan'dan ayrılarak onun yanına gelmeye devam ediyorlardı. Böylece Ebu'l-Kasım hazîrhklarını tamamladıktan sonra tam teçhizatlı bir orduya sâhib oldu.

Öte taraftan Fâik, muhtemelen Horasan sipehsâları olan Begtüzün'ü kıskanıyor, Ebu'l-Kasım'a mektublar yazarak onun üzerine yürümeğe teşvik ediyordu. Ayrıca Fâik, Sîmcürî âilesinin eski görevi olan k ı y â d e t - i c ü y ü ş (ordu kumandanlığı)'u da ele geçirmesi için onu tahrik ediyordu. Nihayet Ebu'l-Kasım, Fâik'in bu tahrik ve teşviklerine kandı ve Cürcân'dan ayrılarak Begtüzün ile savaşmağa karar verdi. Nitekim o bu maksadla da Ebû Ali b. Ebi'l-Kasım Fakîh'i ordusunun öncüsü olarak gönderdi. Ayrıca kendisi İsferrân'e ulaştığı zaman, Begtüzün'ün ordusundan bir grub asker orada oturmaktaydı. Ebu'l-Kasım, Begtüzün'ün bu askerleriyle savaşarak mağlub ve onları Nişabur'a kadar takib etti. Begtüzün'ün

14 Fazla bilgi için bk. Barhold, *Turkestan*, 264-5/trk. trc., 333-4.

ordugâhı da, Horasan sipehsâları olması nedeniyle, Nişabur idi. O buradan Ebu'l-Kasım'a haber göndererek, «Savaş işine itimâd olmaz ... Kendi kuvvet ve kudretine dayanmak ve mağrûr olmak akıl yolundan uzaktır ... Doğrusu budur ki, Sen Âl-i Sîmcûr'un mirâs kalmış iktâ'ı Kuhistân'da oturasın. Ben de [Sâmânî] Meliki'ne bir adam göndereyim. Herât vilâyetini ve çevresini senin üzerine tasdik ettireyim.» dedi. Ancak Ebu'l-Kasım taraftarlarının çokluğu sebebiyle mağrûr idi ve o sırada kendisi için câzib olması lâzımgelen bu teklife iltifât etmedi ve kuvvetine güvenerek savaşı tercih etti. Onun bu ısrarı karşısında Begtüzün de savaşa yönelerek ordusunu tertib etti. Neticede iki taraf arasında Nişabur önündeki Beşce¹⁵ sahasındaki savaşı Begtüzün kazandı, Ebu'l-Kasım Sîmcûrî hezimete uğrayarak Kuhistân'a kaçtı (Rebi I. 388/3 Mart - 1 Nisan 998)¹⁶. Ebu'l-Kasım'ın ordusundan bir grub asker ile Ebû Ali b. Ebi'l-Kasım Fakîh esir düştüler. Begtüzün ise her tarafa haberciler göndererek kendi zaferini müjdeledi. Bu netice Fâik'in hayal kırıklığına ve üzülmüne sebep oldu.

Ebu'l-Kasım bir süre Kuhistân'da dinlendikten sonra mağlubiyyetin tesirinden kurtuldu ve tekrar harekete geçerek Buşenc'e gitti. Begtüzün de ona doğru ilerledi. İki taraf arasındaki mesafe azaldığı ve bir savaş ortamına girildiği sırada, bir grub onlar arasında aracı oldu ve elçiler gidip geldiler. Neticede Begtüzün ve Ebu'l-Kasım bir sulh yaptılar. Bu anlaşmaya göre, Ebu'l-Kasım oğlu Ebû Sehl'i rehine olarak Begtüzün'e veriyor ve olaylardan anlaşıldığı üzere Kuhistân ona bırakılıyordu. İki taraf arasındaki bu anlaşma 388 yılı

15 Bu isim *Cami' al-Tavarik* (s. 95)'de bu şekilde harekelenmiştir. Ancak Curfâdakanî (*Tarih-i Yemini*, 166)'de بشج şeklinde zikredilmiştir.

16 İbn Funduk (*Tarih-i Beyhak*, nşr. Ahmed b. Behmenyâr, s. 130-1), bu olay için değişik bir bilgi veriyor. Buna göre; Mahmûd kardeşi İsmâ'il ile mücadeleye için giderken Horasan Emîrliği'nin nâibliğini Ebu'l-Fazl Ziyâd b. Ahmed'e verdi ve Nişabur'u onun idaresine bıraktı (388/998). Bu sırada İbn Funduk, Ebû Sa'id Sîmcûrî adında birini zikrederek Ebu'l-Kasım'dan hiç bahsetmiyor. Yine aynı müellife göre Ebû Sa'id Sîmcûrî Nişabur'a yürümüş, Emîr Ziyâd onu yakalayıp hapsedmişti. Böylece ortaya çıkan karışıklıklar sona ermişti. Ancak zikredilen bu olaylar öteki kaynakların verdiği bilgilere uymamaktadır. Belki de Ebû Sa'id Sîmcûr, Ebu'l-Kasım'ın oğlu Ebû Sehl ile karıştırılmış olmalıdır.

Receb ayında (29 Haziran - 28 Temmuz 998) oldu. Begtüzün Nişabur'a giderken, Ebu'l-Kasım da Kuhistân'a dönüyordu¹⁷.

— *Horasan için hâkimiyet mücâdelesini* —

Öte taraftan Gazneliler Devleti'ndeki hükümdarlık mücâdelesini sona ermiş ve bunu kazanan Mahmûd tahta oturmuştu (Mart 998). Bundan sonra Sultân Mahmûd Sâ mânîler cephesine döndü, o Begtüzün'e kaptırmış olduğu Horasan'dan vazgeçmek istemiyordu. Sultan bunu elde etmek için Belh'e yöneldi ve Sâ mânî Meliki Mansûr'a elçisini göndererek «Babam devletinizin koruyucusu ve bekçisi idi, bu işi şimdi ben görmeğe hazırım.» dedi. Melik Mansûr buna karşılık; Belh, Herât, Tirmiz, Büst vilâyetlerini Mahmûd'a teklif ediyor, Nişabur ve çevresinin Begtüzün'e verildiğini bu bakımdan iadesinin mümkün olmadığını bildiriyordu. Sultan Mahmûd, Horasan'ı sulh yoluyla alamayacağını anladığı zaman, zorla sâhib olmak için harekete geçerek Nişabur'a ilerledi. Böylece Begtüzün Nişabur'u boşaltmak zorunda kaldı. Neticede Melik Mansûr, Begtüzün ve Fâik birleştiler. Ancak Melik Mansûr'un kararsızlığı onun geleceğini tehlikeye sokuyordu. Nitekim Begtüzün ve Fâik, Melik Mansûr'un Sultan Mahmûd'a meyli olmasından ve onunla anlaşarak kendilerinin de Ebû Ali Sîmcürî gibi ona teslim edilmelerinden korkuyorlardı. Nihayet Begtüzün ve Fâik 12 Safer 389/2 Şubat 999 tarihinde Melik Mansûr'u tahttan indirdiler ve bir hafta sonra da gözlerine mil çektiler, Sâ mânî tahtına henüz çok küçük yaşta bulunan kardeşi Ebu'l-Fevâris 'Abdülmelik'i geçirdiler. Ebu'l-Kasım Sîmcürî de büyük bir ordu ile gelerek Merv şehrinde onlara iltihak etti.

Sultan Mahmûd tahttan indirilen Mansûr'un intikamcısı olarak harekete geçti ve Merv önüne gelerek Begtüzün, Fâik ve Ebu'l-Kasım karşısında karargâh kurdu. Ancak burada her iki taraf ihtiyatlı davranmağı tercih ederek neticede bir anlaşma yapmağı muvaffak oldular. Bu anlaşmaya göre, Begtüzün Nişabur'u alarak Horasan sipehsâları oluyor, Belh ve Herât da Sultan Mahmûd'a veriliyordu. Sultan Mahmûd kan dökülmeden barış yapıldığı için sadaka olarak

17 Curfâdakanî, 165-8 (naklen : *Camî' al-Tavârih*, 94-6); İbn el-Esir, IX, 138. Krş. Barthold, *Turkestan*, 265/trk. trc., 334-5.

ikibin dinar¹⁸ dağıttı. Onun böyle bir anlaşma yapmasında, rakiblerinin Ebu'l-Kasım Sîmcûrî'nin kuvvetleriyle birleşmesinin ve sayıca üstünlüklerinin etkili olduğu anlaşılıyor. Ancak bu anlaşma çok kısa bir süre içinde bozuldu. Sultan Mahmûd ordusuna hareket emrini verdi, fakat rakiblerinin ordusunda bulunan Dârâ b. Kabûs kumandasındaki bir grubun bu anlaşmayı kabûl etmeyerek Mahmûd'un kardeşi Nasr idaresindeki Gazneli ardçı birliklerine saldırması savaşın başlamasına sebep oldu. Neticede Merv civarındaki bu savaşta Sultan Mahmûd kazanıyor (27 Cumâdâ I. 389/16 Mayıs 999) ve bütün Horasan onun hâkimiyeti altına giriyordu. Bu mağlubiyetten sonra Melik 'Abdûlmelik ve Fâik Buhara'ya, Begtüzün Nişabur'a, Ebu'l-Kasım Sîmcûrî ise Kuhistân'a kaçtılar¹⁹.

Sultan Mahmûd bu olaydan sonra derhal Tûs'a yöneldi. Onun bu şehre gitmesinin sebebi; Begtüzün ve Ebu'l-Kasım'ın birleşmesini ve bu ittifakın meydana getireceği fesad ve karışıklıkları önlemektir. Begtüzün korkudan Cürçân'a kaçtı. Sultan Mahmûd kumandanlarından Arslan Câzib'i²⁰ onun peşinden gönderdi. Arslan Câzib, Begtüzün'ü Horasan hudûdları dışına atmaya muvaffak oldu. Sultan Mahmûd, Tûs şehrini Arslan Câzib'in iktâ'ı (i'tidâd) içine dâhil ederek, onu bir grubun asker ile orada bıraktı. Begtüzün daha sonra Sultan Mahmûd ile yeniden mücadeleye başladı ise de, bunda başarılı olamayarak Buhara'ya kaçmak zorunda kaldı. Aynı yılın Şaban ayında (Temmuz - Ağustos 999) Fâik öldü²¹.

Sultan Mahmûd, Begtüzün ve taraftarlarını Horasan'dan temizledikten sonra, Arslan Câzib'i Ebu'l-Kasım'ı Kuhistân'dan uzaklaştırmakla görevlendirdi. Arslan Câzib Kuhistân'a gitti ve Ebu'l-Kasım ile savaşarak mağlub etti. Ebu'l-Kasım bu mağlubiyetten sonra

18 Gerdîzî, *Zeyn el-Ahbâr* (nşr. A. Habîbî), Tahran hş. 1347, s. 173. Ebu'l-Fazl Beyhakî (*Tarih-i Beyhakî*, nşr. Gani-Feyyaz, Tahran hş. 1325, s. 641)'ye göre, Sultan Mahmûd büyük miktarda paralar dağıtmıştı. Krs. Barthold, *aynı eser*, 266/trk. trc., 336.

19 Bk. Gerdîzî, 173.; Beyhakî, 641-2.; Curfâdakanî, 173-78 (naklen : *Camî' al-Tavarîh*, 99-103).; İbn el-Esîr, IX, 145-6. Krs. Barthold, *Turkestan*, 266/trk. trc., 335-6.; Nazım, *Sultan Mahmud of Ghazna*, 42-44.; İ. Kafesoğlu, Mahmûd Gaznevî İA.

20 *Camî' al-Tavarîh* (s. 104)'de Arslan-şâh şeklinde geçiyor.

21 Tarih için bk. Beyhakî, 642.

Tabes'e kaçtı. Öte taraftan Sultan Mahmûd, Horasan orduları kumandanlığını (kıyâdet-i cüyûş) kardeşi Nasr'a vermişti²².

— *Ebu'l-Kasım'ın Rey'i zapt etme teşebbüsü* —

Kabûs b. Vuşmgîr, Büveyhîler'den Fahr ed-Devle'nin ölümünden sonra kendisine âit olan hükümdarlığı ve yerleri tekrar ele geçirmeğe muvaffak olmuştu (Şaban 388/ 29 Temmuz - 26 Ağustos 998). Daha sonra Deylemli kumandanlardan Mâkân b. Kâkî'nin yeğeni Nasr b. el-Hasan b. Fîrûzân, Kabûs ile mücâdele etmekte ve Fahr ed-Devle'nin yerine geçen oğlu Mecd ed-Devle'den yardım istemekte idi. Ancak Kabûs ile Mecd ed-Devle birbirleriyle sulh yaptılar ve Nasr'ı ortadan kaldırmağa karar vererek onu ele geçirmek için bir hîle düşündüler. Böylece onlar Nasr'dan kurtulmuş olacaktı. Nasr bu durumdan haberdâr olarak, muhtemelen kendisine bir müttefik ve sığınacak yer aramağa başladı.

Öte taraftan Arslan Câzib'in Ebu'l-Kasım Sîmcürî'yi Kuhistân'dan uzaklaştırdığını zikretmiştik. Sultan Gazneli Mahmûd Kuhistân'a yine aynı adda bir şahsı, Arslan Hindu-beççe'yi²³ vâli tayin etmiştir. Ebu'l-Kasım ise muhtemelen ülkesini geri almaya çalışıyordu. Arslan Hindu-beççe, Ebu'l-Kasım üzerine bir akın yaparak onu Cun-âbâd²⁴ şehrine uzaklaştırdı. Nasr b. el-Hasan, Ebu'l-Kasım'ın yanına giderek onu Rey üzerine yürümeye ve Mecd ed-Devle ile savaşmaya teşvik etti. Ebu'l-Kasım, Nasr'ın sözlerine kanarak harekete geçti ve Huvâr'a²⁵ kadar ilerledi. Bu sırada Rey şehriden ge-

22 Curfâdakani, 179-80 (naklen : *Camî' al-Tavârih*, 103-4).

23 Kuhistân'a daha önce gönderilen Arslan Câzib ile burada zikri geçen Arslan Hindu-beççe'nin isimlerinin benzer olması, bu iki olay üzerinde ufak da olsa bir tereddüt uyandırmaktadır. İsmâ'il el-Muntasır'ın Nasr'ı Nişabur önünde mağlub ettiği olayda (Eylül 1001), Hindu-beççe adındaki bir Gazneli kumandan da esir düşmüştü, Gerdizî (A. Habîbî nşr), 175. Krş. Nazım, *Sultan Mahmûd of Ghazna*, 45 n. 5.

24 Cun-âbâd, Kuhistân bölgesinde Tûn'un kuzey-doğusunda bulunan bir kasaba, bk. G.L. Strange, *The Lands of the Eastern Caliphate*, Cambridge 1930, s. 358-9.

25 Huvâr; Rey'in doğusunda ve buraya bağlı büyük bir şehir olup, Rey'e uzaklığı yirmi fersahdır, Bk. Yâkut, *Mu'cem el-Büldân*, Beyrut 1956, II, 394. Krş. Strange, *aynı eser*, 367.

len bir Büveyhî ordusunun saldırısı karşısında Ebu'l-Kasım ve Nasr mağlub olarak geri çekilmek zorunda kaldılar. Ayrıca Kabûs da bir grub asker göndererek onların kendi hudûdları içine girmesine engel oldu. Ebu'l-Kasım ve Nasr bu taraftan da ümidlerini kestiler, onlar için sığınacakları tek yer olarak Sultan Mahmûd'un huzûru kalmıştı. Nitekim ikisi de Sultan Mahmûd'un huzûruna gittiler. Ancak daha sonra Ebu'l-Kasım'm Sultan Mahmûd'un huzûrundaki durumu muhtemelen kötü şartlar içinde olmuş ve oradan kaçmıştır²⁶.

— *Sâmânî şehzâdesi İsmâ'il el-Muntasır'ın devleti diriltme teşebbüsü ve Ebu'l-Kasım'ın onunla ittifakı* —

Karahanlılar'dan İlig Nasr b. Ali 23 Ekim 999'da Buhara'ya girmiş ve Sâmânî devleti'ne son vererek, başta Melik 'Abdülmelik olmak üzere bu hanedan mensuplarını Özkend'e götürmüştü. Fakat bir müddet sonra Melik Nûh b. Mansûr'un oğlu İsmâ'il Özkend'den kaçmaya muvaffak olmuş ve «el-Muntasır» lâkabını alarak Hârezm'e gitmişti. İsmâ'il, Sâmânî devletini yeniden diriltmek teşebbüsünde idi ve onun etrafında Sâmânîler'e sâdik kalabalık bir taraftar kitlesi toplanmıştı. Nihayet İsmâ'il'in Arslan Balu²⁷ idaresindeki ordusu Buhara'yı ele geçirmeye muvaffak oldu. İsmâ'il Buhara'ya dönerek hükümdarlık tahtına oturdu ise de, İlig Nasr'ın esas kuvvetleriyle harekete geçmesi üzerine adı geçen şehri terkederek Nişabur'a ilerledi. O 30 Rebi I. 391²⁸ / 27 Şubat 1001'de Horasan sipehâları Nasr'ı mağlub ederek Herât'a çekilmeğe mecbûr etti²⁹. Sultan Gazneli Mahmûd takviye kuvvetleriyle sür'atle Nişabur'a yürüdü, İs-

26 Curfâdakanî, 242-3 (naklen : Cami' al-Tavarih, 139-40); Mar'aşî, *ayn eser*, 85-6.; İbn İsfendiyâr, *An Abridged Translation of the History of Tabaristan*, E.G. Browne, London 1905, s. 231. Krş. 'Abbâs İkbâl Aştıyanî, *Tarih-i Mufasssal-ı İnan*, Tahran hş. 1347², s. 142.

27 Barthold (Turkestan, 269/trk. trc., s. 339) bu ismi Arslan Yalu şeklinde okumuştur.

28 Tarih için bk. Gerdîzi 175. Ancak İbn el-Esir (IX, 157), bu tarihi 390 yılı Rebi II. olarak zikrediyor.

29 Fazla bilgi için bk. Barthold, *Turkestan*, 268-9/trk. trc., 338-9.; Nazım, *Sultan Mahmud of Ghazna*, 45-6.; R. Genç, *Karahanlı Devlet Teşkilatı*, İstanbul 1981, 44; M.A. Köymen, *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*, I, Ankara 1979, s. 47-8.

mâ'il onun Nişabur'a geldiğini öğrendiği zaman şehri terketti³⁰. O önce İsferrâin'e, fakat orada da durmak imkânı bulamayarak Kabûs b. Vuşmgîr'in yanına Cürcân'a kaçtı. Beraberinde Ebu'l-Kasım Sîmcürî ve Arslan Balu da vardı. Kabûs, İsmâ'il'e maddî bakımdan gerekli yardımı yaptıktan sonra, Rey tahtının boş olduğunu ve burada kudretli bir hükümdara ihtiyaç bulunduğunu belirterek, o vilâyeti tasarruf altına almak ve emîrlik makamına oturmak gerektiğini söyledi.

İsmâ'il bu teklifi kabûl ederek harekete geçti ve Rey dışında ordugâh kurdu. Bu sırada Rey'de Büveyhiler'den Seyyide nâibe olarak hüküm sürüyordu. Muhtemelen o gerekli tedbirleri almış olmalı ki, Rey'deki askerler de dışarı çıkarak İsmâ'il'in ordusu karşısında yer aldılar. Daha sonra Reyliiler Arslan Balu, Ebu'l-Kasım Sîmcürî ve öteki ümerâyâ adamlar göndererek onları para ve hizmet va'diyle kandırdılar. Ayrıca onların hepsi ittifâk ederek İsmâ'il'i de Rey üzerindeki tasavvurundan vazgeçirmeye ve Horasan'a dönmesi için iknaya muvaffak oldular³¹.

İsmâ'il alınan bu karar üzerine tekrar Horasan'a dönerek Nişabur'a geldi, Sultan Mahmûd'un kardeşi Nasr bu kez ona mukavemet etmeden şehri terkederek Bûzcân'a³² gitti. Böylece İsmâ'il 29 Şevvâl 391/21 Eylül 1001 tarihinde bir kerre daha Nişabur'a girdi. Öte taraftan Nasr, kardeşi Sultan Mahmûd'dan yardım istedi. Sultan Mahmûd, Herât vâlisi Hâcib Ebû Sa'id Altuntaş'ı tam teçhizatlı bir orduyla ona yardıma gönderdi. Nasr ve Hacib Altuntaş kuvvet-

30 Gerdîzi (A. Habîbî nşr., s. 175)'nin kronolojik bir sıra takib etmeyen bilgilerinden anladığımız göre, Sultan Mahmûd Nişabur'a selh-i Cumada I. 391/27 Nisan 1001'de gelmiştir. Yine Gerdîzi (s. 177)'ye göre, Sultan Nişabur'a geldiği zaman gulâmlar ayaklandılar. Mahmûd bunu öğrendiği zaman onlara iyi muamele etmeye karar verdi. Onlar korktular, bir kısmı esir oldu, bir kısmı kaçtı. Mahmûd kaçanların peşinden gitti, bazısını öldürdü ve bazısını esir aldı. Bunlardan bir kısmı da [İsmâ'il el-Muntasır] Sâ mânî'nin yanına kaçtılar. Bu sırada Ebu'l-Kasım Sîmcürî de kaçtı ve [İsmâ'il el-Muntasır] Sâ mânî'nin yanına gitti. Daha sonra Sultan Mahmûd 5 Ramazan 391/29 Temmuz 1001'de Herât'a geldi.

31 Curfâdakani, 186-88 (naklen : *Camî' al-Tavarih*, 110-11); İbn el-Esir, IX, 157.; Mîrhond, IV, 74-75.; İbn İsfendiyar, History of Tabaristân, 227.

32 Buzcân; Herât ve Nişabur arasında bir şehir olup, Nişabur civarında idi, bk. Gerdîzi, 175 n. 6.

lerini birleştirerek Nişabur'a ilerlediler. Buna karşılık İsmâ'il el-Muntasır'ın ordusu Arslan Balu ve Ebu'l-Kasım Sîmcûrî idaresinde idi. Her iki taraf arasında büyük bir savaş oldu. Neticede Nasr bu mücadeleden gâlib çıkarak tekrar Nişabur'u ele geçirdi. Şehir halkı bu olaya çok sevinerek şenlikler tertibledi.

İsmâ'il tekrar yollara düşmek ve kaçmak zorunda kaldı, önce Ebiverd'e gitti. Nasr'ın askerleri ise peşinde idiler ve Cürcân hudûduna kadar onu takib ettiler. Tabii Arslan Balu ve Ebu'l-Kasım Sîmcûrî de onunla beraberdiler. Ancak onlar Cürcân hudûdunda da rahat etmek imkânı bulamadılar. Kabûs b. Veşmgîr bu kez onlara iyi davranmamış ve gönderdiği ikibin kişilik bir kuvvetle İsmâ'il'i ve beraberindekileri ülkesi hudûdlarından uzaklaştırmıştı. Böylece İsmâ'il sıkıntı içine düşmüş ve Rey önünde hatalı hareket ettiğini anlamıştı. Ayrıca o bu hatasını başca yardımcısı Arslan Balu'ya yükledi ve kendisine tahakküm ettiği iddiasıyla onu öldürttü. Arslan Balu'nun öldürülmesinin ikinci bir nedeni de sözde onun Ebu'l-Kasım Sîmcûrî'yi kıskanması sebebiyle Nasr'a karşı Nişabur önündeki savaşta fazla bir gayret göstermemiş olmasıydı. Ancak onun öldürülmesi ordu içinde karışıklığa ve askerlerin İsmâ'il'e dil uzatmalarına sebep oldu. İşte bu sırada Ebu'l-Kasım Sîmcûrî ortaya çıkarak askerleri teskin etmek ve sâkinleştirmek başarısını göstermişti.

— *Ebu'l-Kasım'ın esir düşmesi* —

İsmâ'il el-Muntasır ve Ebu'l-Kasım bundan sonra Serahs'a gitmeğe karar verdiler. Oranın reisi (Reis-i Serahs), Puser-i Fakîh adında biri olup, İsmâ'il taraftarı idi. Puser-i Fakîh ona gerek mâl ve teçizat bakımından yardımda bulunmuştu. İsmâ'il Serahs'a ulaştığı zaman, Puser-i Fakîh aynı şekilde yardım etti. Öte taraftan Emîr-i Sâhib-i Ceş Nasr bunların niyetlerinin kötü olduğunu ve bir karışıklık çıkaracaklarını anlamış ve bir orduyla onların üzerine yürümüştü. İsmâ'il el-Muntasır da kendi maiyetiyle şehirden çıkarak Nasr'ın karşısında yer aldı. İki taraf arasındaki Serahs dışındaki savaşı Nasr kazandı. İsmâ'il yine kaçmayı tercih ederken, ordusunun ileri gelenlerinden bir kısmı esir düşmüştü. Nasr'a esir düşen kumandanlar arasında Ebu'l-Kasım Sîmcûrî ile Tuztaş Hâcib de bulu-

nuyordu. Ebu'l-Kasım ve ötekiler Gazne'ye gönderildi (Rebi I. 392/ Ocak-Şubat 1002)³³. Ebu'l-Kasım Sîmcürî hakkında kaynaklarda bundan sonra herhangi bir bilgiye raslayamadık. Bu bakımdan o Gazne veya gönderildiği başka bir yerde ölmüş olmalıdır. Böylece Sîmcürî âilesi de siyaset sahnesinde ortadan kalktı.

Sîmcürîler'den tespit edilen altıncı kişi, Ebu'l-Hasan b. Ebi Ali'dir. Ebu'l-Hasan Kuhistân'ın Kââyîn nahiyesinde oturmaktaydı. Babası Ebû Ali'nin Tûs savaşında (22 Temmuz 995) mağlub olduğunu haber aldığı zaman kaçarak Rey şehrine gitti ve orada Büveyhîler'den Fahr ed-Devle'ye ilticâ etti. Fahr ed-Devle ona çok iyi davranmış ve her ay ellibin dinar maaş bağlamıştı. Hattâ yanına çağırıldığı her zaman teçhizatıyla bir at gönderiyor ve bunu daha sonra Ebu'l-Hasan'a hediye ediyordu. Ancak Ebu'l-Hasan bir aşk meselesinden dolayı gizlice Nişabur'a dönerek saklandı ise de, Mahmûd onun bulunması için emîr verdi. Ebu'l-Hasan'ı saklandığı yerde bularak yakaladılar, önce Gazne'ye götürdüler, sonra da Gerdîz kalesinde hapsedtiler. Ebu'l-Hasan da babasıyla beraber ölmüş veya öldürülmüştür (997). Daha sonra onun da cesedi Kââyîn'e getirilmiştir (998)³⁴.

Sîmcürîler'den tespit edilen yedinci kişi, Ebu'l-Kasım'ın oğlu Ebû Sehl'dir. Daha önce de belirtildiği üzere o Begtüzün'e rehine olarak verilmiş³⁵, fakat bir daha ismi kaynaklarda geçmemiştir. Ayrıca Beyhakî (s. 243)'nin Sultân Mahmûd'un meclisindeki kişiler arasında zikrettiği Ebû Tâhir Sîmcürî muhtemelen Sîmcürî âilesindedir. Ancak onun kimin çocuğu olduğu husûsunda bir bilgi sahibi olamıyoruz.

Selçuklular zamanında da Sîmcürîler'in hâlâ Kuhistân'da varlıklarını sürdürdükleri anlaşılıyor. Sîmcürîler'den adı Münevver olan bir şahıs burada yaşamakta ve halk ona itaat etmekte idi. Ancak

33 Gerdîzi, 175.; Curfâdakanî, 188-90 (naklen : *Camî' al-Tavârih*, 111-13); İbn el-Esir, IX, 157-8.; Mirhond, 76. Krş. Nazım, *Sultan Mahmud of Ghazna*, 46.

34 Bk. Gerdîzi, 170-1.; Beyhakî, 208.; İbn el-Esir, IX, 109. Ancak Gerdîzi'de bu olayların baba Ebû Ali Sîmcürî'nin başından geçtiği zikrediliyor. Krş. Barthold, *Turkestan*, 262 n. 3/trk. trc., 331 n. 587. Curfâdakanî (s. 145)'de ise Ebu'l-Hasan'ın önce Buhara'ya oradan da babasının yanına gönderildiği kayıtlıdır.

35 Curfâdakanî, 167 (naklen : *Camî' al-Tavârih*, 96).

Alp Arslan'a atabeglik yapan Selçuklu kumandanlarından Kutb ed-Dîn Kül-sarıg buraya vali tayin edilmiş ve kötü idaresiyle halka zulmetmeye başlamıştı. Kül-sarıg zorla Münevver Sîmcûrî'nin kız-kardeşini almak istedi, Münevver Sîmcûrî de bu zor durumdan kurtulmak için Tabes'deki İsmâîlîler'e sığınmış ve onların hareketine katılmıştı. Böylece İsmâîlîler Kuhistân'a ve çevresindeki şehirlere hâkim oldular^{35a}.

Sîmcûrî âilesi ferdlerinin daha sonra Anadolu'ya geldiğini görüyoruz. Nitekim Türkiye Selçukluları Devleti vezîri Şems ed-Dîn Muhammed İsfahanî (öl. 1249) ile ilgili olaylarda Tercüman Tâc ed-Dîn Sîmcûrî'nin de ismi geçmektedir³⁶.

Sîmcûrîler Nişabur'da hüküm sürdükleri sırada bu şehirdeki Şâfi'îler'in hâmisi idiler. Onlar Şâfi'îleri himâye ettiklerini muhtelif vesileler ile göstermişlerdi. Bu nedenlerden biri de kadı tayinleri idi. Nişabur'da kadı tayinleri önceleri Sâmânîler tarafından yapılıyordu. Sâmânîler tarafından mahallî istekleri tatmîn yönünde olan bu tayinler, daha sonra Sîmcûrî vâililer tarafından yapılmağa başlandı. Sâmânîler şehirdeki Hanefî topluluğu desteklerken, buna mukabil Sîmcûrîler Şâfi'îler'in desteğini elde ederek Horasan'ın merkezi durumundaki Nişabur'un hâkimiyetini ele geçirmek istedikleri anlaşılıyor. Nitekim Sîmcûrîler fırsat buldukları zaman Şâfi'î bir kadı tayinde tereddüt etmediler. Böylece yerli bir Şâfi'î olan Ebû Bekr Ahmed el-Hîrî el-Haraşî, 962-982 yılları arasında Nişabur valiliği yapan Ebu'l-Hasan Muhammed b. İbrahim Sîmcûrî tarafından, çok büyük bir ihtimalle, kadı tayin edilmişti. Öte taraftan Sâmânî sarayından gelen bir telkinle Sa'idî âilesinden Ebû el-'Alâ' Saîd b. Muhammed'in, Hanefî olmasına rağmen, Ebû Ali Sîmcûrî³⁷ tarafından Nişabur kadısı tayin edildiğini görüyoruz³⁸.

35a Bk. İbn el-Esir, X, 318. Krş. Abbâs İkbâl, *Vezâret der 'Ahd-ı Selâtim-ı Buzurg-ı Selçukî*, Tahran hş. 1338, s. 280-1.

36 İbn-i Bîbî, *Muhtasar Selçuk-nâme* (nşr. M. Houtsma), Leiden 1902, s. 261, 264. Krş. O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 462, 466.

37 Cüzcânî (*Tabakât-ı Nâsırî*, nşr. 'Abd el-Hayy Habîbî, Kandehar hş. 1328, I, 254)'ye göre, Sîmcûrîler'den Ebû Ali'nin ordusunun ileri gelenlerinin ve idarecilerinin çoğu Karâmita davetini kabul etmişlerdi. O (ya'nî Ebû Ali), Nişabur'da Mescid-i Câmî yaptırdı. Bu câmî tamamlandığı zaman Mustansır-ı

Sımcüriler'in Nişabur'a tayin ettiği ikinci Şâfi'î kadının Ebû 'Amr Muhammed el-Bistâmî olduğu ileri sürülüyor. Bu iddiaya göre³⁹, Sebüktegin 387/997'de öldüğü ve Mahmûd kardeşi ile mücadele için şehri terkettiği sırada Sâmânî Meliki oraya bir Türk kumandan tayin etmişti. Bu Türk kumandan şehri alır almaz Sımcüriler Şâfi'î reisi Ebû 'Amr Muhammed el-Bistâmî'yi kısa bir dönemde olsa kadı tayin edecek kadar şehre hâkim olmuşlardı. Ancak Buliet'in bu iddiasında siyasî olaylar yönünden bazı tereddütler göze çarpıyor. Onun Sâmânîler tarafından Nişabur'a tayin edildiğini belirttiği Türk kumandanı, Begtüzün'dür. Begtüzün'e karşı harekete geçen de yazımıza konu olan Ebu'l-Kasım Sımcürî'dir. Fakat yukarıda onun hayat hikâyesinde zikrettiğimiz üzere Ebu'l-Kasım, Begtüzün ile ilk kez Rebi I. 388/3 Mart - 1 Nisan 988'de savaşmış, fakat mağlub olarak Kuhistân'a kaçmıştı. Ebu'l-Kasım bir süre sonra tekrar harekete geçti ise de, iki taraf 388 yılı Receb ayında/29 Haziran - 28 Temmuz 998'de bir anlaşma yaptılar. Ebu'l-Kasım yine Nişabur'a hâkim olamadan Kuhistân'a döndü. Eğer Ebû 'Amr Muhammed el-Bistâmî'nin tayini 388 yılında ise, o zaman bu Begtüzün tarafından yapılmıştır. Ancak bu kadı tayini Sımcüriler tarafından olmuşsa, o zaman 386/996 yılındadır. Çünkü yukarıda zikredildiği gibi Karahanlılar'ın hücumuyla Mahmûd Nişabur'u terkederek amcası Buğracuk ile Buhara'ya gitmişti. Onun yokluğundan istifade eden Ebu'l-Kasım Sımcürî de kısa bir süre için şehri ele geçirmiş, fakat Mahmûd ile Buğracuk'un dönmeleriyle Nişabur'dan ayrılarak Cür-cân hudûduna kaçmıştı.

Sımcüriler'in Şâfi'î taraftarı olduğunu gösteren olaylardan biri de, onların Şâfi'î âlimlere karşı davranışları idi. Nitekim Şâfi'î din bilginlerinden Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasan b. Fûrek'in Rey şehrinde Büveyhîler ile başı derde girmiş, bunu duyan Nişabur'daki Şâfi'î reisleri vâli Ebu'l-Hasan Muhammed Sımcürî'yi İbn Fûrek'i

Mısri adına okunacaktı. Ancak öteki kaynaklarda bu husûsda bilgi yoktur ve Mustansır-ı Mısri ile muhtemelen Fâtımîler'den Mustansır (1036-1094) kastediliyorsa, Mustansır yaşadığı devre bakımından Ebû Ali'den sonradır ve bu husûsda Cûzcânî yanılmaktadır.

38 Richard W. Bulliet, *The Patricians of Nishapur*, Cambridge, Massachusetts 1972, s. 63, 93, 201-4.

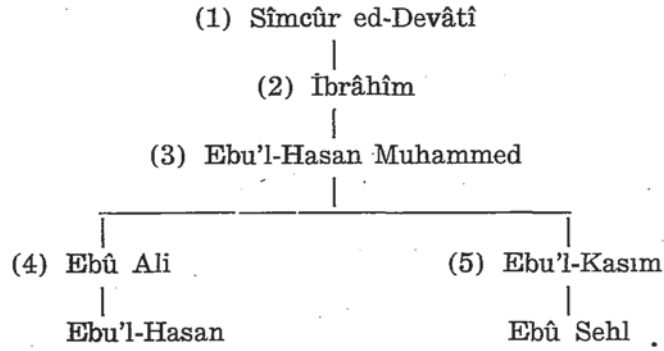
39 Bk. aynı eser, 63, 118, 202, 258.

şehre da'vet için iknâ etmişlerdi. İbn Fûrek bu da'veti kabûl ederek Nişabur'a geldi, Ebu'l-Hasan Muhammed Sîmcûrî bu şehirde onun için bir medrese yaptırdı⁴⁰. Ebu'l-Hasan'ın himâye ettiğini belirttiğimiz⁴¹, Ebû Bekr Kaffâl el-Şaşî de Şâfi'î görüşleri yaymakta idi⁴².

Netice olarak Sîmcûrîler Horasan'ı ele geçirerek Nişabur'u bağımsız beyliklerinin merkezi yapmak istediler. Ancak onlar Sâmânî Devleti'nin çöküşünden yararlanmaya ve gâyelerine erişmeye muvaffak olamadılar. Bunun sebebi de Sîmcûrîler'den daha kuvvetli bir Türk devleti olan Gazneliler'in ortaya çıkması idi.

— Sîmcûrîler'in soy kütüğü —

40 Bk. Subki, *Tabakât eş-Şâfi'îye el-Kübrâ*, Mısır baskısı, III, s. 52. Kırş. Bulliet, *aynı eser*, 62, 159, 250.

41 Bk. Merçil, «Sîmcûrîler III», *Tarih Dergisi*, sayı : XXXIII, İstanbul 1982, s. 132. Ebu'l-Hasan Sîmcûrî'nin himâye ettiği edebiyatçılardan biri de 'Abdullâh Muhammed b. 'Abdürrezzak Beyhaki idi. Bu şahıs Ebu'l-Hasan Sîmcûrî adına *Kitâb ed-Dârât* isimli bir eser hazırlamıştı, Bk. İbn Funduk, *Tarih-i Beyhak*, s. 162.

42 Bk. İbn el-Esir, *el-Lubâb fi Tehzîb el-Ensâb*, I, Kahire 1938, s. 589. Kırş. Bulliet, *aynı eser*, 63.